

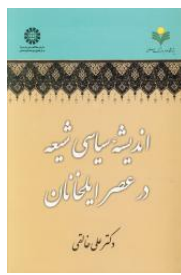
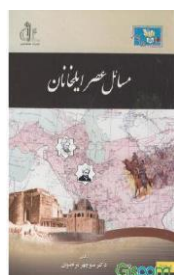
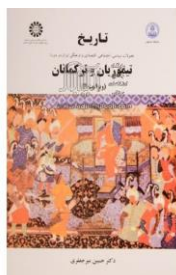
<p>درس: ۱۲</p> <p>طراح: مسعود پورفلاح</p>	<p>بسمه تعالی</p> <p>معاونت آموزش متوسطه وزارت آموزش و پرورش</p> <p>دفتر آموزش متوسطه نظری</p> <p>دیبر خانه راهبردی درس تاریخ</p> <p>تولید شده در استان گیلان</p>	<p>محتوای نوشتاری</p> <p>کتاب تاریخ ۲ (از بعثت پیامبر اسلام تا پایان صفویه)</p> <p>سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹</p>
---	---	---

عنوان: فرهنگ و هنر دین و اعتقاد و معماری هنر و علم و ادب در دوره ی مغول و تیموری

اهداف یاد گیری:

آشنایی دانش آموزان با تاثیرات حمله ی مغول و و حاکمیت تیموریان بر جامعه و اقتصاد ایرانیان و تحولات فکری و فرهنگی که نتیجه ی رویارویی بین مغولان و ایرانیان بوده و آثار و نتایج ماندگار این تحولات در حوزه ی اندیشه مذهبی هنر

منابع مطالعاتی:

۱- اقبال آشتیانی عباس - تاریخ مغول

۲- بیانی - دین و دولت در ایران عهد مغول

۳- مرتضوی منوچهر - مسایل عصر ایلخانان

۴- میر جعفری حسین - تاریخ ایران در زمان تیموریان و ترکمانان و معماری و ادبیات معارف .

چکیده نکات مهم درس

۱- مغولان آیینی ساده موسوم به شمنی داشتند که شامل پرستش مظاهر طبیعت بود عواملی چون نیروی باد

آفتاب و نیروی برخی از حیوانات

۲- مهمترین ویژگی اعتقادی مغولان در مواجهه با ادیان دیگر در سرزمین های فتح شده آسان گیری مذهبی آنان

بود.

۳- مسلمان شدن مغولان رخ دادی بزرگ بود که به افزایش قدرت مسلمانان خصوصا ایرانیان منجر شد .

۴- از جمله اثرات آسان گیری مذهبی مغولان گسترش فرق صوفیه (تصوف) در جهان اسلام بود .

۵- ظهور تصوف نتیجه ی هجوم ویرانگر مغولان و گسترش نگرانی و ناامیدی در جامعه بوده

۶- عصر مغول دوران گسترش قدرت فرقه های صوفیه است که موجب افزایش نفوذ آنان در میان مردم گردید و احترام صاحبان قدرت را نیز باعث شد و کم کم زمینه ساز فعالیت های سیاسی آنان نیز شد .

۷- امپراتوری گسترده ی مغول که از چین در شرق شروع و تا غرب (دریای مدیترانه) ادامه داشت زمینه ی ارتباط و پیوند تجارب و سنت های هنری و فنی در معماری سرزمین های گوناگون را فراهم آورد .

۸- نگارگری (نقاشی) در عصر مغول ترکیبی از سنت های نقاشی ایرانی و چینی بود .

۹- یکی از نمونه های ارزشمند هنر نگارگری در عصر مغولان شاهنامه های مصور است که ایلخانان

مغول مشوق آن بودند مانند شاهنامه ی مشهور به دموت و در عصر تیموریان

شاهنامه بایسنقری .

۱۰- مکتب هرات در نگارگری با پیشتازی نامدارترین نقاشان عصر تیموریان

آرامگاه بابا رکن الدین در اصفهان تخت پولاد نمونه ای از معماری عصر مغول

(کمال الدین بهزاد) شکل گرفت .

۱۱- معماری در عصر مغولان پس از حاکمیت ایلخانان رونق گرفت.

گسترش شهر سازی جدید این دوره نشانه ای ارزشمند این سبک از معماری را با خود دارد .

۱۲- از مهمترین ویژگی های معماری عصر مغول و تیموری ترکیب آجر و کاشی برای زیبا سازی بناها و ایجاد کشیدگی در ارتفاع بنا بود .

۱۳- مهمترین مشخه ی آثار ادبی و سنت های تاریخ نگاری عصر مغول سرودن آثار حماسی و شاهنامه سرایی و گرایش به ثبت و ضبط کشور گشایی های مغولان بود با آثاری چون تاریخ جهان گشای جوینی .

۱۴- مغولان متمایل وعلاقمند به دانش نجوم بودند و رصدخانه های آن عصر گواه این امر است. البته همراه با خرافاتی در خصوص نقش ستارگه و اجرام سماوی در سرنوشت شان که زمینه توسعه نجوم را نیز فراهم نمود.

پرسی های مکمل این درس

- ۱- آیین شمعی در میان مغولان بر چه اصولی استوار بود؟
- ۲- دیدگاه مغولان در مواجهه با پیروان ادیان دیگر چگونه بود؟ و این امر چه نتیجه ای داشت؟
- ۳- روی آوردن خانان مغول به اسلام نتیجه چه پدیده ای بود و خود چه آثاری داشت؟
- ۴- جریان صوفیه (تصوف) در عصر مغول و گسترش نتیجه ی چه پدیده ای بوده و نتایج آن چه بود؟
- ۵- اهمیت جریان صوفیه در تاریخ ایران عصر مغول و تیموری چگونه بود؟
- ۶- رشد و تحول در معماری و هنر در عصر مغول و تیموری نتیجه ی چه فرآیندی بوده است؟
- ۷- فتوحات مغول زمینه ساز چه تحولاتی در هنر و معماری گردید؟ چگونه؟
- ۸- نمونه هایی از هنر نگارگری عصر مغول و تیموری را ذکر کنید.
- ۹- مهمترین ویژگی های معماری عصر مغول و تیموری چه بود؟
- ۱۰- در عصر ایلخانان مغول چه سبکی در نگارگری و کتاب آرایی متداول شد؟ نمونه ای ذکر کنید.
- ۱۱- ادبیات عصر مغول و تیموری بیشتر متمایل به چه نوعی از شعر بود؟
- ۱۲- عصر ایلخانان مغول و تیموریان دوران رواج چه نوعی از تاریخ نگاری بود؟ و چرا؟
- ۱۳- نمونه های از تاریخ نگاری رایج عصر مغول را ذکر کنید.
- ۱۴- نقش و جایگاه علم و دانش در عصر مغول و تیموری چگونه بود؟ نمونه ای ذکر کنید.

پاسخ پرسش های نمونه

- ۱- پیروان این آیین مجموعه ای از مظاهر طبیعت را می پرستیدند و به خدای بزرگ اعتقاد داشتند صفحه ی ۱۲۳
- ۲- اقوام مغل در مسائل دینی چندان تعصبی نداشتند و با پیروان دیگر ادیان با ملایمت برخورد می کردند (تسامح و تساهل) این باعث گرایش خانان مغول به ادیان دیگر و آزادی پیروان ادیان دیگر برای تبلیغ شد. صفحه ی ۱۲۳
- ۳- نتیجه هم نوایی دین دولت و برتری شریعت اسلامی بر یاسای چنگیزی بود. نفوذ و قدرت ایرانیان در دربار ایلخانان و اداره حکومت افزایش یافت و زمینه برای باز سازی ایران و انجام اصلاحات فراهم گردید صفحه ی ۱۲۶
- ۴- نتیجه ی هجوم ویرانگر و وحشت انگیز مغول به ایران و گسترش نگرانی و ناامیدی عمومی رفتن مردم به سوی خانقاها صفحه ی ۱۲۷
- افزایش نفوذ مشایخ صوفیه در میان مردم و قدرت و موقعیت اجتماعی آنان و گرایش آنان به تشیع از قرن نهم هجری و ورود آنان به فعالیت های سیاسی . صفحه ی ۱۲۷
- ۶- در نتیجه ی فتوحات مغول تجارب و سنت های هنری و هنرمندان سرزمین های فتح شده با یکدیگر پیوند خورده
- ۵- زمینه ی مناسبی برای شکوفایی هنر در دوران ایلخانان و تیموریان فراهم شد . صفحه ی ۱۲۸
- ۷- در عصر ایلخانان هنر نگارگری که تلفیقی از سنت های ایرانی و چینی بود . صفحه ی ۱۲۸
- ۸- شاهنامه دموت صفحه ی ۱۲۸ شاهنامه ی بایسنقری صفحه ی
- ۹- ایجاد بناهای عظیم ساختن گنبد طاق ایوان و مناره های بلند صفحه ۱۳۰
- ۱۰- کتاب آرایبی و مصور سازی کتاب های تاریخی و ادبی و پزشکی مانند شاهنامه دموت و شاهنامه ی بایسنقری صفحه ۱۲۸
- ۱۱- در این دوره شعر حماسی و شاهنامه سرایی متداول بود . صفحه ی ۱۳۲
- ۱۲- علاقمندی ایلخانان و فرمانروایان تیموری به جاودانه ساختن کشور گشایی و موفقیت های سیاسی و نظامی خود و خود

۱۳- تاریخ جهان گشای جوینی تاریخ گزیده صفحه ی ۱۳۲

۱۴- برخی از معارف و دانش هایی چون پزشکی نجوم فلسفه عرفان و فقه رشد یافت نقش دانشمندانی چون خواجه

نصیر الدین طوسی در این زمینه زیاد بود مکان هایی چون رصد خانه مراغه نمونه ای از این تلاش ها است صفحه ی ۱۳۳

بررسی شواهد و مدارک صفحه ی ۱۳۱

ارگ علیشاه مسجد سلطانیه	بناهای عظیم
گنبد مسجد سلطانیه و سردرو منار مسجد جامع کبیر یزد	گنبد ها و مناره های بلند
محراب مسجد جامع عتیق اصفهان	تزیین با گچ بری
گنبد غفاری در مراغه	تزیین با آجر و کاشی

پرسش های نمونه

۱- تسامح و تساهل دینی مغولان چه تاثیری بر اسلام پذیری آنها داشت ؟

جواب : تسامح و تساهل دینی مغولان باعث شد که پیروان دین های گوناگون در میان آنان به تبلیغ دین خود بپردازند

بزرگان ایرانی شامل دیوان سالاران عالمان و مشایخ صوفی به خوبی از این موقعیت برای مسلمان کردن ایلخانان

و امیران مغول بهره بردند. صفحه ی ۱۲۵

۲- علل رشد تصوف رادردوران مغولان و تیموریان شرح دهید.

جواب : هجوم ویرانگر و وحشت انگیز مغولان به ایران و نگرانی و ناامیدی که در جامعه ایجاد شد. صفحه ی ۱۲۷

۳- زمینه های رشد هنر را در عصر تیموری بیان کنید.

جواب : هنر نگارگری در روزگار جانشینان تیمور چون شاهرخ و نوادگانش از جمله بایسنقر میرزا در سراسر ایران به ویژه خراسان گسترش شگفت انگیزی یافت. صفحه ی ۱۲۹

۴- چرا تاریخ نگاری به زبان فارسی در عهد ایلخانان رشد کرد ؟

جواب : علاقمندی ایلخانان و فرمانروایان تیموری به جاودانه ساختن کشور گشایی و موفقیت های سیاسی و نظامی خود و خودآگاهی رجال ایرانی تاثیر بسزایی بر رشد و شکوفایی تاریخ نگاری در آن عصر نهاد. صفحه ی ۱۳۲

۵- منابع غیر نوشتاری را که در این درس به آنها استناد شده است فهرست کنید .

جواب : تصاویر ی از بناهای تاریخی عصر مغول و تیموری صفحه ی ۱۳۱ باز سازی مجموعه تاریخی شنب غازان صفحه ی ۱۳۰ نقاشی مینیاتور خواجه نصرالدین توسی و دانشمندان دیگر هنگام کار در رصد خانه ی مراغه صفحه ی ۱۳۳

منابع تاریخ نگاری

- جوینی عطاملک تاریخ جهانگشای جوینی
- وصاف الحضرة تاریخ وصاف (عصر ایلخانان)
- کمال الدین عبد الرزاق سمرقندی مطلع السعدین و مجمع البحرين در تاریخ تیموریان

کلید واژگان

ربع : ایوان و عمارت ربع رشیدی یعنی ایوان و عمارت رشیدی

شنب غازان : شنب شام (شهرک) مشخصا مربوط به دوران غازان خان

صوفی : تصوف در لغت به معنای پشمینه پوش و در اصطلاح شیوه و سبکی در زندگی بوده که زهد و ریاضت و تعلیم و تعلم و تربیت شاگردان و مریدان از جمله ی ویژگی های آن بوده در اواخر عصر مغولان و در عصر تیموریان گسترش فراوانی یافت و به رخ داد های سیاسی شگرفی منجر شد . ظهور سلسله صفویه از آن جمله بود .

شمن : آیینی مبتنی بر پرستش مظاهر طبیعت نماد های حیوانی بود که عموماً صحرا نوردان و کوچ روان پایبند آن بودند

تساهل و تسامح : از ریشه سهل و آسان آسان گیری مذهبی یعنی مدارا با پیروان سایر مذاهب نقطه مقابل تعصب